

Glossa sobre la poesia de mossèn Pere Ribot

Mossèn Pere Ribot va néixer el 21 de febrer de 1908 al número 45 del carrer dels Balcons (Sant Ignasi) de Vilassar de Mar, sent el primogènit de cinc germans, i va traspasar a finals d'agost de 1997 (enguany fa 20 anys), després d'un rectorat de 56 anys a l'ermita de Sant Martí de Riells del Montseny. Ell mateix, en el prefaci de *La pedra en la veu* (1971) es definia així: «Fill del Maresme, tinc presos en els ulls el iode i la salabror de la mar. Sóc un mol·lusc del Mediterrani. Més tard, se m'obrí un nou espectacle: la meua humanitat ardent entre muntanyes verges i amb una gleva de silenci de petita vall, secreta remor d'aigües en un clos interior. Entre dos paisatges i dues aigües.»

Mossèn Pere solia escriure en les dedicatòries a mà dels seus llibres de poesia “a l'estimat [...] en penyora d'afecte i com una presència de l'Esperit a través del meu esperit”, la qual cosa mena a pensar que el poeta se sentia –se sabia– transmissor de l'Esperit; sentia l'alè del Foc de l'Esperit, se sentia veu de la Paraula, veu del Logos, del Verb. Així comença el poema *Invocació*, el 1er del primer llibre, *Lætare* (1935):

«Envia'm, Esperit, la teva flama / i vibri la meua ànima al teu do...»¹

El llegat poètic de mossèn Pere esdevé un testimoni tant singular –i alhora tant rar enmig del s. XX–, precisament perquè exemplifica com pocs el fenomen de la recepció de la inspiració empeltada a la fe cristiana. És una inspiració que, al nostre albir, l'entronca a la tradició dels antics aedes, per als quals la *poiesis* –d'on ve la paraula poesia–, el do de la creació artística, es confonia amb la profecia.

«Purifica'm els llavis tots els dies
amb la brasa roent d'Isaies,
i brollarà tot arborat i ple
el cant, de les entranyes de ma Fe», segueix cantant la *Invocació*.

La intenció profunda de l'antiga poesia aèdica «era la revelació, no la *literatura*; per això, la funció dels aedes era profètica; ara bé –com ha assenyalat Emmanuel d'Hooghvorst, un humanista ben conegut de Mn Pere–, no hi ha poesia sense Musa, és a dir, sense inspiració, en el sentit precís del terme.»² És obvi que «sense Musa, no hi ha poeta»³, però tampoc es menys cert que sense poeta tampoc hi ha Musa, ja que el pes del seu pensament tan elevat –la primera accepció del verb *penso* en llatí és «pesar»– necessita prendre cos en l'aede per fer-se sentir a través de la seva veu, de la seva ploma. El Papa Joan Pau II, en la seva bellíssima *Carta als artistes* (1999) afirmava que «en tota inspiració autèntica hi ha una certa vibració d'aquell *buf* amb el que l'Esperit creador impregnava des del començament l'obra de la creació.»⁴

«Ets el gran vent de Déu, l'Esperit Fort
que es fa sentir divinament palpable.
De l'ànima, del seny, ets el conhort
inefable...», segueix cantant el poema *Invocació*.

¹ Pere RIBOT. *Lætare. Poemes*. Barcelona: Publicacions de «La Revista», 1935, p. 9-11.

² Emmanuel d'HOOGHVORST, *El fil de Penèlope*. Barcelona: Claret, 1999, p. 31.

³ *Id.*, p. 87-88.

⁴ Carta del Papa Joan Pau II als artistes. Barcelona: Claret, 1999, p. 24.

La carta pontificia parla de «*moments de gràcia*, perquè l'ésser humà és capaç de tenir una certa experiència de l'Absolut que el transcendeix».⁵ Amb un sentit semblant, a finals del segle XIX, Josep Torras i Bages, el bisbe de la Renaixença catalana, afirmava amb tota claredat: «l'artista, la llum de l'infinít la té dins de si mateix, la rep directament de dalt, i això el fa, en un sentit natural, como el profeta, intermediari entre Déu i els homes.»⁶

«Sóc entre els Dotze, i amb Maria —al lloc
mateix de l'Hora Terça, rediviva.
Sobti'm el tro, i ma llengua, feta foc,
que llampeguegi de ta Paraula Viva!», segueix cantant la *Invocació*.

Aquells antics aedes, aquells profetes, també eren pastors d'homes. Hesíode, com Moisès i David, pasturava el seu ramat a la falda de l'Helicó, una muntanya mitològica. Mossèn Pere, també era pastor. Des de la falda del Montseny —la «muntanya del signe», com la solia anomenar arran de la seva etimologia—, mossèn Pere pasturava els ramats de creients que buscaven retrobar les arrels i la puresa del llenguatge cristià, més enllà de la oficialitat de les ideologies catòliques —més o menys progressistes o conservadores—, més enllà de les idolatries dels ritus, dels símbols i de les formes; mossèn Pere era pastor de creients lliures, que cercaven abeurar-se en l'essència del missatge cristià i assedegar-se amb la fragància espiritual dels seus versos, folls d'amor com els de l'amic envers l'amat de R Lluïll quan aquest cantava “tu que omplis el sol de resplendor, omple mon cor d'amor” (LAA, 5). Folls d'amor, deia, perquè la relació entre la Musa i el poeta o entre el poeta i l'Esperit, és una història d'amor, com la que cantaren Sant Joan de la Creu o Santa Teresa d'Àvila, per citar els gran místics castellans del s. XVI.

«La passió divina m'embolcalla
i onejo dins ton cercle de fulgor...
Pentecosta de l'Amor,
Esperit, davalla!», fi de la *Invocació*.

Poeta i sacerdot o sacerdot i poeta. Són dues facetes indestruïbles perquè la seva poesia tant aviat brota de les arrels bíbliques, com d'«el paisatge interior», del lloc de les seves experiències espirituals. Ell mateix en la “Confessió de l'autor” amb la que prologava l'edició de *La pedra en la veu* (1971), escriví:

«Que sacerdot i poeta formin el tot, un mateix arbre en la suavitat contemplativa dels dies, [que] s'actualitzin amb una exigència pura i dura».⁷

Ara, vint anys després del seu traspàs, podem dir, sense temor a equivocar-nos que mossèn Pere era un místic. És més, gosaria dir que és el gran poeta místic català del segle XX. Els prefacs que ell mateix escriví a propòsit de les seves edicions, a banda de ser bellíssims fragments de prosa poètica, transpiren el seu desig de l'experiència del misteri: «El nervi d'un poema rau, a voltes en un mot que universalitza sobtadament el teu paisatge interior..., és reduir-te tu mateix en un punt d'humilitat volguda per tal que, en el teu propi no-res, pol·len invisible, abastis el tot, siguis la frescor que puja de la terra,

⁵ *Id.*, p. 25.

⁶ Vuitcents pensaments del bisbe Torras i Bages. Escollits, ordenats i amb un pròleg del canonge Josep Dachs, Prev. Barcelona: Foment de Pietat, 1932, p. 129.

⁷ Pere RIBOT. *Llengua de foc. Si el gra no mor... La pedra en la veu*. Barcelona: Proa, 1972, p. 94.- Els llibres de l'Óssa menor, 71.

o la polar en les teves entranyes. És la veu d'Ell que no s'atura enllà del temps, i resol el misteri de la vida: el gra que mor en el solc, que pren humitat, i que dona, en el temps, la sorpresa del fruit, i lleva el cent per u. Cal morir per a viure. I jo moro i visc en el poema...»⁸ (*Si el gra no mor*, 1959).

Albert Manent quan preludiava l'edició de *Llengua de foc* (1950), descrivia amb finesa el sentir flamíger i abrandat del seu cant, el qual a diferència d'altres poetes espirituals —com P. Claudel, D. Thomas, Verdaguer, Maragall, Riber, López-Picó, Carner, Alcover o Espriu⁹—, pren com a únics fonaments el testimoni de l'Escriptura i la vivència del misteri. Encesa sobre el ble bíblic, pastada amb la cera del temps, incrustada en la natura i en l'home, la força espiritual de la poesia de mossèn Pere esdevé única i abassegadora.

Ell mateix n'era ben conscient quan deia «alliberant-me, en el possible, de tota tendència d'escola, vaig tirar al dret, exigent amb mi mateix, per a trobar-me l'home que sóc jo, i en tots, i amb el pes de la meva sensibilitat [...] Amb el temps, anà formant-se en mi, i pujant, el llevat sobrenatural, moll de l'os i sentit definitiu de la meua veu. Per això aquests poemes —ho escrivia a propòsit de *La pedra en la veu* (1971)— responen a un estat d'esperit viscut, actiu i contemplatiu alhora, l'home dret davant Déu i els germans, palpant de comprendre'l i de posseir-lo, movent-me en el món, triat a part en el món [...] Tot el meu fer es desplega en el fenomen sorprenent del paisatge interior, en els termes graduals de la gràcia, com torrents d'aigua, a la recerca de Déu a l'espluga, en les entranyes de la muntanya interior —i parafrasejant el salm 48, 5, afegí— “El meu cant s'inspira en un enigma.”»¹⁰

L'enigma de veure, com ell mateix deia, «l'eternitat en una gota d'aigua»¹¹ o d'exhalar en una petita flor el perfum del Paradís. La força del vers de mossèn Pere ja no es recolza només en l'ardor de la fe o en els fonaments exegetics de les fonts bíbliques i patristiques, sinó en la descoberta de les realitats espirituals del seu paisatge interior. Aquí rau la força, la veracitat i l'autenticitat dels seus versos, perquè assenyalen la ruta del pelegrinatge interior del sacerdot-poeta, de l'aede, vers el centre de la terra, vers el moll de l'Univers, vers el silenci que embolcalla el secret de Déu.

Permeteu-me dir també quatre mots sobre les virtuts de la poesia.

La poesia posseeix els seus secrets. Heus-en un aquí: la puixança del vers és tan subtil com l'eflavi d'un perfum que amb un sol alè en té prou per a transporta-nos mons enllà. El vers posseeix el poder de l'ara; el del llamp que en el fulgor d'un segon il·lumina camps desconeguts de la consciència. I encara diria més, la poesia quan esdevé, com en el cas de mossèn Pere, testimoni d'essencialitat, té la virtut de fer-nos instant; d'induir-nos vers la verticalitat, de sadollar-nos, a glopades d'enigma, del misteri del qual ella mateixa brolla.

Per això, des del temps de l'esdevenir en el que vivim submergits, la poesia ens convida a participar, fen tentines, en la dretura d'instant d'eternitat, a esdevenir per breus moments estàtues vives. La poesia inspirada és com l'avantsala del silenci en la que es manifesta l'inefable. Com deia Louis Cattiaux, un autor que mossèn Pere va reconèixer i estimar, «la poesia última de l'amor i de la coneixença apareix en el silenci de Déu.»¹²

Permeteu-me, a guisa de colofó, llegir-vos aquesta glossa sobre uns versos de mossèn Pere:

⁸ Id., *Si el gra no mor...*, p. 65.

⁹ Pere RIBOT. *Llengua de foc*. Barcelona: Óssa Menor, 1950, p. 10.

¹⁰ Pere RIBOT. *La pedra en la veu*, p. 94, 96.

¹¹ Pere RIBOT. *Si el gra no mor...*, p. 65.

¹² Louis CATTIAUX. *El missatge retrobat*. Barcelona: Claret, 2007, llibre XIV, verset 55.

*Dóna'm la mà, Esperit, flama del cant
i amb peu d'amor trenquem el ball rodó.*¹³

*Dóna'm la mà, Esperit,
lliga'm amb el fil del teu alè,
negres dits d'argent i diamant,
cinc sentits en un sisè,
desig no dit d'un buf que és sant.*

*Flama del cant,
balla com l'ou
la dansa del ventre,
broll del teu temple
vertebra el foc nou
al ble de la carn,
a sota del vel
on Déu es contempla.*

*I amb peu d'amor,
sal, bes i unció del primer dia,
empremta divina,
us llegueu en sant do
—oh pes de la Creació!,
i amb peu d'amor ho feu,
Senyor.*

*Trenquem el ball rodó,
el somni giradís dels elements,
la dansa del cercle sense fi.
Revoquem, amb Orfeu,
la tornadissa veu de les Sirenes
—fus d'oblit, antic verí—
i amb Ulisses, divinal,
lliguem-nos a l'arbre del vaixell,
al fonament del Verb baritonal.*

Josep Maria Gregori
Montserrat, 9 de juny de 2017
VTe Retir d'Art i Espiritualitat

¹³ Pere RIBOT, «Dansa», a *El crit del desert*. Barcelona: Proa, 1981. «Els Llibres de l'Óssa menor», núm. 116, p. 71.